

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 20 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Sas-utca 15. sz.

Előfizetési felhívás!

Az új évnegyed elején tisztelettel kérjük előfizetőinket, hogy még hátralékban levő előfizetéseiket minél előbb beszo-
gáltatni sziveskedjenek, hogy az által a lap kiadói kezelése körül semmiféle fennakadás ne támadjon.

E felhívás kapcsán új előfizetési évnegyedet nyitunk a „**Harmonia**” című kritikai heti folyóiratra, mely a mint eddig, úgy ezután is arra fog törekedni, hogy művészeti kulturánkat figyelemmel kísérve, komoly és pártatlan bírálattal érdemileg méltasson mindent.

Jövő számunkkal megindulnak mellékleteink is, melyeket eddigelé kiadói nehézségek miatt pihentetnünk kellett.

A „**HARMONIA**” előfizetési díja:

Egész évre 6 frt — kr.

félévre 3 frt — kr.

negyedévre 1 frt 50 kr.

Az előfizetési díjak legezélszerűben postautalvánnyal küldendők a „**Harmonia**” kiadóhivatalába (Sas-utca 15. sz.).

Végül kérjük előfizetőinket, hogy lakáscímeiket pontosan sziveskedjenek tudomásunkra juttatni.

A „**Harmonia**” szerkesztősége
(Sas-utca 15. sz.)

TARTALOM.

IRODALOM: —y —n. «Feri». Mátray Lajos költői beszélye. — Dr. VÁCZI JÁNOS: Tompa összes költeményei.

SZÍNHÁZ: LUCIUS: A magyar királyi operabász defiszitje.

ZENE: K. L.: Haydn-től-Lisztig. — Tanulmány.

TÁRCZA: G. A.: Művészekről.

HÍREK.

„FERI.”

Költői beszély. Irta Mátray Lajos. Budapest 1885. Grill K. kir. udv. könyvkereskedő bizománya. — Ara 1 frt 50 kr.

Megesett nemrégiben, hogy egy tekintélyes szépirodalmi lapunk szerkesztőjéhez beállt egy tehetséggel megáldott fiatal ember; előadja, hogy immár elég erősnek érzi magát arra, hogy a fővárosi közönség előtt is fellépjen verseivel. A szerkesztőnek megtetszik az ifju szerényen előadott, önbizalmat eláruló vallomása; de azért, át sem véve a feléje nyújtott kéziratot, azt feleli: «Felteszem önről a legjobbat; de csak minden harmadik számban közölhetek költeményt, s már 72 elfogadott vers várja fiókomban, hogy a sor reá kerüljön; kívánja-e ön, hogy hetvenharmadikúl tegyem utónok az önét? nem említve azt az esetet, ha alkalmi költeményt kapok, a melynek mindig előnyt kell adnom». A szerkesztő nagyon tapasztalt ember; az ifju nem adta át művét. — Csak egy ilyen esetet tudok, de van okom feltenni, hogy ez naponta ismétlődik a fővárosban. Mint a színész a Nemzeti Színház deszkáira: úgy vágyódik a magyar poéták serege a főváros szépirodalmi lapjainak hasábjaira; mert tény, hogy Budapest nemcsak közgazgatás tekintetében főváros, hanem művészet, kritika, szóval ízlés dolgában is; annyira, hogy mi, fővárosiak, csak úgy lenézve, fitymálva szokunk beszélni mindenről, a mi vidéki. Helyes-e ez?

Főlöszleges rámondani a «nem»-e, mert a ki elfogulatlanul olvassa a vidéki múzsa szülőtteit, nem egyszer fog találni szép költeményeket, a melyekért valóban kár, hogy oly kicsiny a közönségök, mikor «tekintélyes», «elismert» lapok selejte-sebbit is szoktak közölni. Persze a fővárosi szerkesztők ismert nevet akarnak, azért nem jut hely a «kezdők síkver-senyére»; pedig a szellem is olyan, mint a test: a fiatalság izmosabb és tüzesebb, mint a régi nemzedék; s vajjon a mai «ismert» költők hogyan szerettek nevet? s ha kidölnék: mint akarnak a szerkesztők újabb «ismert nevekre» tenni szert?

Mátray Lajos is a vidék költője: mint egy négy év óta találkozom nevével, sűrűn, valamennyi jobb vidéki lap versei alatt. Ujabban a «P. Papló» és Petőfi-Társaság «Koszorú»-ja voltak oly méltányosak, néhány szülőttét közölni; de, hiszem, hogy tehetségén kívül a főntebb vázolt nehézségek is ösztönözték arra, hogy nagyobb művel lépjen a nagyobb közönség elé, s így «egy csapással» emelkedjék azok szemében, a kik olvas-ták verseit. Ezen a téren már nem új név Mátray neve; ha jól emlékszem, másfél évvel ezelőtt jelent meg egy tün-déries elbeszélése «Aranka» címen, melyet sok szép reménnyel sok előfizető vett kezébe, de a jó ízlésűek csak lyrai helyeit és szebb leírásait élvezhették. Új könyve, «Feri», szintén elbeszélő köl-te-mény, külső formája is ugyanaz, mint «Aranka»-é: négysorú alexandrin sorok párosan rimelve; de egyebekben előnyö-sen különbözik idősebb testvérétől. Te-kintettel a rendelkezésemre bocsátott tér szük voltára, kénytelen vagyok lemondani a kritika egyik leghatalmasabb se-gédjéről, az összehasonlításról, hogy egye-dül az új műre szorítkozzam.

Feri a nép fia; szeretetreméltósága, bátorsága, a munkához értése s előnyös testi tulajdonai egyaránt első legénynyé teszik Szederjesen, hol különben is bíró az apja: jószívű magyar ember abból a fajtából, mely nem tür nevén köröm-feketényi szennvet sem. A költemény elején rajzolt idillt, a fiatalság vasárnapi mulatságát, megzavarja a börtönveit ki-töltött duhai Tárcsi Pista: a ki haza

térve, régi szép kedvesét Juliskát Feri oldalán találja. A bortól felhevülve, hamar odáig viszi a dolgot, hogy a békét kereső Feriben is felforr az apja vére és úgy üti föbe Pistát a saját fokosával, hogy szörnyet hal. De ott terem az öreg Csörge: bírói hivatala megkeményíti apai szívét, s kegyetlen szigorral akar itélni fia felett — de ez elmenekül: futva fut, üldözői nyomát vesztik az alászálló esti szürkületben, maga pedig elaléltan, lelkiismeretétől üldözötve, rémképeket lát, s kimerülten rogy le a tiszai nádasban. Reggelre megtalálják halászegények, halottnak véltve beviszik Ferit öreg gazdájokhoz, a kit szintén valami nagy bánat nyom, a mi erre a remeteéletre kárhóztatta. Az öreg különben áldott jó ember: hagymába esett vendégét heteken át ápolja. Feri fölépülve, egyedül érzi magát a világon: ott marad a vén halásznál, a kivel úgy szeretik egymást, mint apa és fiú. Csendes bús életét sokáig ott vonszolja Feri: de két év múlva nem bírja ki a honvágyat — búcsúzik, hogy felkeresse szülőfaluját. De keserű megpróbáltatáson kell átesnie. Ráestelődik egy tanyán: magyar vendégszeretettel fogadják s tudakozódnak kiléte, útja felől. Ez a szokatlan kérdés, melytől régi gazdája mindig tartózkodott, újból felébreszti Feri lelkiismeretét; egyenes természete nem bírta hazudni; akadozva, megtörve bevallja történetét. A jó házinépben meleg részvétet ébreszt, fel is fogadják béresnek, hogy ne kelljen tovább is bujdosnia; Szederjes különben közel esik, ide is elhatott a Tárcsi Pista halála híre, de a nóta már Ferit is holtak tartja. A gazda menten el is énekelte a piruló Etelkájával a nótát:

Muzsika szól, folyik a tánc javába!
Tárcsi Pista kiinn kurjongat magába!
Veres arcát előntötte a méreg:
«Csörge Feri, megöllek még ma téged!»

Muzsika szól, folyik a tánc javába!
Csörge Feri Juliskával beh járja!
«Hej! az a lány engem szerel, nem téged.
Cs. bitó vagy! a szívemről letépted!»

Szép Juliska oda se néz, csak járja;
Hevesebben átöleli babája.
«Hütelen te! erre arra, csalfa lány!»
Fokos villog, fut a tánczos, valahány.

Fokos villan, jaj! de mire lecsapott:
Nem Feri lett — Tárcsi Pista a halott;
Piros vére odafecsecent arczára,
Szaladt, szaladt lemosni a Tiszára.

Csörge Feri mosta, mosta sokáig.
Jaj, de a vér jobban-jobban meglátszik;
Ha hozzáér, véres lesz a Tisza-hab,
Mégis a folt mindig nagyobb, pirosabb!

Susog a nád, le-lehajlik a vizre:
«Gyilkos, gyilkos!» Hangosan ver a szíve.
«Te is láttad? .. igaz volna?... ez a vér?...»
Csörög a nád, csörgeti az esti szél.

«Gyilkos, gyilkos!» kiáltják a madarak.
«Te is tudod?» lélekzete elakad,
Fü lehajlik, az is véres, úgy látja.
— Beleveti magát a mély Tiszába.

Susog a nád, le-lehajlik a vizre.
Csörge Ferit messzi-messzi elvitte,
Kis kalapját megtalálták a fűbe!
Búsan lógott le a tollú mellüle.

Egész terjedelmében iktattam ide a románczot, mert Mátray költése módját jellemzi: az egész nagy költemény is, mint az idézett rész, hol balladai rövidséggel szól, hol szélesebb mederben folyik főleg a lélektani mozzanatok kiemelése végett; eleven ritmikái érzék, széles határok közt mozgó, de azért nem «vétkesen elhanyagolt» rimelés épp úgy jellemzik, mint az általában igen jól eltalált népies hangot megzavaró «Tisza-hab»-féle összetételek; úgy látszik, a «kulturélet» világának mindennapi forgalma árt a költő eredeti nyelvkincsének; mutatja ezt a füzet címülapján a «beszély» szó is. Arany nemcsak mert jobb név, hanem bizonyára mert népiesebb is, nevezte Toldiját «elbeszélésnek»; szolgáljon ez az aprólékos megjegyzés is, mint maga az idéztem részlet, czáfolatul az Arany-utánzás neveléses vádjára, melyet egy tekintélyes lapunk «kritikus» mert emelni Mátray ellen. «Feri» nélküli azt a velős tömörséget, mely olykor

homályba megy át, azt az ódon zamatú édes nyelvet, azt az elérhetetlen plasztikát, mely Aranynál első pillanatra szemünkbe szökik, de a hatalmas koncepcziót is. Távol attól, hogy egy szerény, de elismerésre méltó tehetséget költészetünk legnagyobb büszkeségéhez hasonlítsak: kijelentem, hogy megkezdett útján tovább haladva, Mátray mestere lehet a lélekrajznak, de főleg a folyékony elbeszélésnek és a leírásnak. A mit eddig különösen e két utóbbi nemből nyújtott: feljogosít a legszebb reményekre.

Főleg a megindító részek sikerülnek. A hol elhagytam meséje fonalát: ott is nagyon szépen, meghatóan írja le a tanyán töltött első éjszakát. Majd mikor Feri éjjel haza szökik, megnézni szülőházát: mennyire megillet az elegikus hangulat, a mint egymás után látjuk a ház pusztításának, szegényedésének, mozzanatait; mennyire meghat, mikor a fiú virradtig eltakarítja az udvart, megmívéli a kertet — s mire a lefogyott házinép fölébred, hogyan álmélkodnak a többször is ismétlődő csodán! Mily szépen van festve Feri huga, Erzsike, a ki vigasztaló anyaga öreg apjának, mindig védi bátyját, csillapítja apját, a kinek immár ő az egyetlen öröme. S milyen kedves a tanyai leányka, Etelka, titkolt szerelmének ébredése, ártatlanságában, merész, megkapó nyilatkozása — keserve, mikor megtudja, hogy Feri mást szeret!

De ez a más — nem hiába hagyta oda Tárcsi Pistát Csörge Feriért: emezt is noha tudja, hogy még nem halt meg, mint a nóta mondja — elhagyja egy harmadikért. Feri elkeseredve katonának megy, önként jelentkezik az okkupációra vonuló hadseregnek. Keresi a halált Boszniaiban; de — mert a halál nem kell neki ingyért, hanem cserébe — első hőssé lesz. S mikor ki akarják tüntetni, mikor látja, hogy neki már életben kell maradnia: kitüntetés helyett — kegyelmet kér, elmondván szomorú történetét. Csakhamar megjön a királyi kegyelem

Művészekről.

— Apróságok. —

I.

Az 1833-ik évről egy szép őszi reggelén Rossini a párisi boulevardon Fabini nevű énekesrel találkozék, kit még Nápolyból ismert, hol az mint másod-tenor működött az operánál.

— Maestro! — szólítja meg Fabini, — könyörüljön meg rajtam: kiapadt minden segélyforrásom s nem vagyok képes hazámba, Olaszthonba visszaútni.

— Ugy-e, te naplopó, — hát a handgból mi lett?

— Oda van, teljesen elveszítém.

— Bizonyosan könnyelmű életed következtében. Ha az ember énekes akar lenni, józanul kell élnie és vizet inni. Nos és mennyire volna szükséged, hogy haza utazhassál?

— Sokra, uram, 500 frankra!

— Az ördögbe! No, majd meglátjuk, jer holnap reggel hozzám.

Az olasz halálkodék, Rossini pedig kiadójának boltjába lépett.

— Maestro! egy kéréssem volna ön-höz, — mondá a kiadó.

— És az?

— Tizenkét románczra van szükségem: képes ön nekem ezeket a legrövidebb idő alatt megírni?

— Tizenkét románczot? — hisz ez óriási munka és most egy csepp kedvem sincs dolgozni.

— De én az kért, a nélkül, hogy halálam is, azonnal 12,000 frankot fizetek. — Nem vállalkozom, — mondá a makacs zeneszerző, csakhamar azonban mást gondolt.

— 12,000 frankot?... No nem bánom, rövid idő alatt megkapja a románczokat.

Rossini távozék s később Lablanchel, az énekesrel találkozék, karját nyújtá neki s egy ideig együtt haladtak. Rossini gondolatokba merülve, társát majd ide, majd oda vonszolá, míg végre egy közös ismerősük salonjába léptek, hol egy asztalon egy album fekvék, melybe a Maestro egykor egy románczot írt bele.

— Miért is nem adja ön ki ezen románczot metszetben? — kérdi tőle Lablanchel.

— Erre nem is gondoltam; — ezt egykor Malibrannak írtam. De itt egy kitűnő eszmét ébresztett föl bennem; én azon románczokat, melyeket barátaim albumaiba időről-időre beírtam, összegyűjthetném, hogy kiadóknak a kívánt 12 románczot szállíthassam.

— Hogyan fogja azonban összeszedni azokat, melyek Francia-, Angol- és Olaszországban vannak szétszórva?

Rossini nevetett:

— Nincs szükségem rájuk, minden hangjegyet, melyet valaha írtam, kívülről tudok.

Asztalhoz ült s emlékezetből hihetetlen gyorsasággal írt le 12 e féle már korábban szerzett románczot s még az nap este átadta őket kiadójának, ki azokért a kikötött 12,000 frankot le is fizette.

Másnap Fabini a posta-kocsiban ülve elbeszélte, hogy egy földijétől jelentékeny összeget kapott, hogy hazájába vissza-utazhassék s úti társainak ezen jótévő kiléte iránti kérdéseire naivsággal hozzátévé:

és az érdemjel, s mire Feri hazaér: akkor kapja magát rajta, hogy tulajdonkép az előbb visszautasított Etelka után vágyódik legjobban. Természetesen, vége jó — minden jó! Csak Halász Julcsa bánja hütlenségét — úgy kell neki.

A ki csak azért olvas költőket, hogy — akár életbölcseget, akár lélektant, akár költészettani szabályokat gyakorlati úton — tanuljon belőlök, mint a hogyan Shakespeareből, Göthéből, Aranyból szoktunk tanulni: annak nem való igénytelen könyvem, de a ki nemcsak az erdő nagyszerűségét keresi, hanem annak is örül, ha kertjében találhat árnyat, gyümölcsöt és virágot: olvassa el «Feri»-t és gondoljon arra, hogy a vidék is szül költőket, a kik e nevet mind jobban jobban kiérdemelni törekednek.

Tompa összes költeményei.

Mint az irodalmi újságok ismerői tudják, Tompa összes költeményei is most jelennek meg, Lévy szerkesztése mellett. Mehner Vilmosnál, ki egy másik kiűnő költőnk, Vörösmarty műveinek kiadását immár bevégezi.

Tompa Mihály összes művei még nem voltak egy kiadásban összegyűjtve. A Ráth-féle kiadás, (1870), melyet Arany János, Gyulai Pál, Lévy József és Szász Károly rendeztek sajtó alá, a virágregéket nem foglalja magában. A virágregék mindeddig csak külön-külön kiadásban láttak napvilágot.

Lévynek e kiadásnál két körülményt kelle tekintetbe vennie.

Először nem mellőzhető a költő végakarátát, mely műveinek sajtószere, faj szerinti csoportosítására vonatkozik. Tompa már maga szedte oly rendbe műveit, mely nagyrészt a Ráth-féle kiadásban is zavartalan maradt, s a mostani kiadásban sem fog sokat változni.

Másodszor mégis tekintetbe kelle vennie a költő fejlődési processusát s lehe-

tőleg e szerint csoportosítani az összes műveket.

Ime a főok, mely szerint a jelen kiadás némileg eltérő az előbbi, szintén nagyon gondos és becses kiadástól.

Az első kötet, mint halljuk, kevés idő múlva elhagyja a sajtót. Hat füzet immár megjelent. A hetedik füzet Tompa arcképét is magában foglalja, azt, melyet a költő, halála előtt, annyi izgalom között csináltatott.

Hosszabb ismertetést, vagy bírálatot a jelen füzetek tartalmáról írni — szinte sértés lenne a költő emléke iránt. Mert ki nem ismeri Tompát, a virágregék, a mély honfi fájdalmak költőjét? Ki nem tudja, hogy Petőfivel körülbelül egy időben indult s kezdte meg a pályát, melyen nemzetének annyi dicsőséget, és saját szívének annyi fájdalmat szerzett? Ki nem tudja, hogy ő irodalmunk ama triászának egyik tagja, mely a magyar költészetet a Vörösmarty által kimutatott ösvényen közelebb hozta a nép szelleméhez, felölelvén a népi elemet nemcsak fejlesztő, de alkotó tényezőül?

Tompa költészetének azonban valódi műbírója még eddig nem akadt. Nevezetes kritikások szoltak róla, de kimerítőleg senki sem méltatta figyelmére. Pedig a Tompa-irodalom nagyon bő és széles körű; de a mily bő és széles körű, ép oly fölületes, keveset mondó, eszmékben szegény. Egyáltalában nem méltó Tompa emlékéhez.

Gyulai Pál kritikája áll legmagasabb színvonalon mindazok közt, miket Tompa felől valaha írtak. Kritikát mondunk, ámbar az életrajzot is közébe vonhatnók: a legutóbbi hat kötetes Ráth-féle kiadás elején álló életrajz (Szász Károlytól) sok tekintetben bővítésre szorult azok szemében, a kik nem elégszenek meg egy költő életének bármily terjedelmes leírásával, ha nem találunk benne ezer apró adatot, megannyi ujjmutatást a szív emberének rejtett életére, ama mozzanataira, melyek egy-egy költői remek megfogalmazásának,

alkotásának tényezői voltak. Nem akarok külföldi példákat felhozni: elég legyen egy hazai nagyságunk, Vörösmarty életrajzára utalnom: mily széles látkör a kor történetében, mily részletező, jellemző, pontos története Vörösmarty egyéniségének! Ily életrajznak Tompáról — nagy híját érezzük.

S nem véletlen találkozás az, hogy Vörösmarty jeles életrajza egyszersmind Tompának is — talán időben is, de mindenesetre érdemben — legelső kritikusa. Az 1855-iki: Budapesti Hírlap «Szépirodalmi Szemle» cz. a hosszú cikksorozat közöl Gyulai tollából, mely akkori költészetünk termékeit érdekesen és behatóan tárgyalja: itt mondja el Tompáról is azt, a mit műveiben lát: a költő fokozatos fejlődését, tehetsége izmosodását, a magyar olvasóközönség és a daloló nép rokonszenvét megragadó tulajdonait: az ifjúban túltengő képzelődést, mely első föllépése idejében különösen halás közönségre talált; a férfiúban a honfi büjét, mely hatalmas leírőtehetséggel párosulva, gyöngyosorát teremtette a jelképes költeményeknek; a politika maga nem volt hatással Tompára soha: rimes vezércikkeket azért nem találunk nála, holott Petőfi legtüzesebb verseinek az ilyenek teszik jó részét: végül kiemeli Gyulai a költő lelkének történetében az érzés hatalmát, mely csak költészetének későbbi felében jutott uralomra; ez a magyarázata annak, hogy Tompa sok tekintetben haláláig gyermek maradt; hogy regéiben, elbeszélő költeményeiben naiv felfogását a báj frissességével érvényesítette. Általában Tompánál a kedély egész pályáján erősebb volt az értelem működésénél; innen van, hogy szatirája hol kedélyes, hol indulatos, azaz fulánkös, a nélkül, hogy különösen elmés, szellemes volna.

Ezek a főszempontok, a melyekből Gyulai kritikája kiindul. S ez ép oly lényeges Tompa megítéléséhez, mint a pártatlanság. Ezért áll első helyen Gyulai — s csak utána következnek

— Ezt elárulnom nem szabad, — Rosini megtiltotta.

Johnson, az ismert angol költő, — ki előtt a zene saját szavai szerint «Kellémellen zaj» volt, — egy társaságban volt. Itt egy kezdő fuvolás mindenképp igyekvők egy nehezebb darabot művészi tökélyvel előadni. Minthogy Johnson magatartása az előadás alatt mindent inkább elárult, mint figyelmet, szomszédja oda szolt hozzá:

— De hisz ön mit sem figyel reá, uram, — tudja-e ön, hogy ez rendkívül nehéz darab?

— Rendkívül nehéz, — jegyzé meg Johnson mély sóhajjal, — Istenem, én pedig azt szeretném, ha lehetetlen volna.

Scott Waltert egy ír koldús az utcán megszólította s egy szipencet, fél schillinget kért tőle. A híres író hiába keresgélte erszényében s végre is ilyent nem találván egy egész schillinget adott a kéregetőnek, e mellett azonban tréfásan jegyzé meg:

— De ne feledd el, hogy most te tartozol nekem egy szipencevel.

— Dehogyan feledek, — válaszolá a koldús, sőt szívéből kívánom, hogy az isten addig éltesse, míg én azt ismét visszafizetem.

Döring, a Berlinben elhalt hírneves színész, egykor a Hársfák alatt (Unter den Linden) egyik színésztársával találkozék, azon időkből, a midőn még maga is vándorszínész volt.

— Hogy vagy? — kérdé társától.
— Nyomorultan, — válaszolá ez, — már öregszen, elgyengülök és szerződöttem sem vagyok. Látogass meg holnap, itt van névjegyem.

A színész másnap beállít Döringhez. Ez egy szobába vezeté őt, hol egy szekrény volt felállítva, mely a művésznék ismert híres burnót-szelence gyűjteményét tartalmazá, ezt fölnyitván, így szolt agg társához:

— Mielőtt a színpadra léptél volna, aranyműves valál, akard e most szelenczémet újból kicsiszolni? Minthogy azonban gazdag nem vagyok, e munkáért naponta csak 3 tallért fizethetek. Siet-

ned a munkával azonban nem kell, időm van elég.

Míg a színész híres kartársá burnót szelenczéinek csiszolását befejezte, Döringnek sikerült őt ez idő alatt kedvező feltételek alatt egy társulatnál szerződtetni.

Az öreg őszinte *Schicht*, egykoron a lipcsei két főtemplom zenekarának igazgatója, eleintén nem volt valami nagy barátja Beethovennek s kétségbe vonta különösen annak drámai zeneképességét.

— Beethoven számár, drámai zenéjével együtt... — szokta volt mondani; s barátainak csak nagy nehezen sikerült az öreget rávenni, hogy egyszer «Fidelio» előadásán megjelenjék. Előadás után nem lehetett az öregből egy szót sem kicsikarni. De Fideliónak egy második és harmadik előadásán is ott lehetett őt látni a színház nézőterén. Végre majdnem erőszakosan faggatták őt, hogy most, midőn már hallotta Beethoven drámai zenéjét, mondjon ítéletet is fölötte.

— Igen, — válaszolá egész egyszerűséggel, — a dolog meg van fordítva, nem Beethoven a számár, hanem én voltam az.

Szász Károly és Tolnai Lajos, kik szintén érdekesen bonczolták a költő munkásságát. Tolnai (a Budapesti Szemle 1879-iki folyamában) túlságosan szigorú Tompa iránt; nem is értjük, miért fektet oly nagy súlyt elbeszélő költészetére, melyet elítél, holott Tompát első sorban mint lyrikust kell méltatni.

A Tompáról szóló egyéb értekezések közül, melyek akár lapokban itt-ott, akár önállóan megjelentek: csak azért emeljük ki Kerékgyártó Béláét (Magyar Könyvesház), hogy minden jó lelket óvjunk tőle; Ferenczy Józsefét pedig, hogy megmondjuk, miszerint tudori dolgot jobbat is láttunk már, mint az ő, idézetekkel túlterhelt, nem sokat mondó könyvecskéjét, melynek előnye azonban a Kerékgyártóé felett az, hogy egy pár érdekes adatot hozott fölszínre, melyet Tompa életének igazi megírója értékesíthet.

Ezeket kívántuk előleges tájékoztatóként jelenteni. Később talán behatódobban szólunk Léway József becses jegyzeteiről, melyekkel ez új kiadást megbővítette.

A magyar kir. operaház deficitje.

Akár 700,000 frtnyi deficitje legyen az operaháznak az elmúlt 1884-5-iki színházi évben, mint azt a «Pesti Hírlap» kiszámítja, akár csak 120,870 frt 95 kr., mint az egy felhivatalos kimutatásból kitűnik, tény az, hogy az operaház fennállásának első évében tetemes deficit áll szemben. Ezen jelenség nem áll egyedül a nagy operaszínházak történetében. Hisz tudva levő dolog, hogy a párisi opera évről-évre deficittel küzd, hogy az óriási igények, melyekkel a közönség a nagy operaházakkal szemben előlép, azon tetemes összegek, melyeket az igazgatók díszletekre, costumekre, színházi gépezetekre stb. valósággal elpazarolni kényszerülnek, azon költségeken kívül is, melyek a művészeti kiadásokra fordítanak, számos operaszínháznál deficitet eredményeznek. Ez a mai kor ferde irányának következménye, mely színházi dolgokban sem számít a nézők illúziójára és a szabad képzelmet a valóságnak minél hívebb ábrázolása által, drága dekorációk és úgynevezett történeti hűség-gel készített kostumok által elnyomni törekszik. Shakespeare idejében egy pár galy erdőt ábrázolt, egy durván odafestett ház, fényes királyi kastélyt, 8 vagy 10 személy páncél és sisakban Macbeth hadseregét; mai időben a dekorációk valóságos remekművekké változtak, egész armádiák harcolnak a színpadon, melyek elektricus fénynél drága evolúciókat végeznek, a hatalmas színpadi gépezetek, a lehetetlen is valósággá változtatják, emberek röpködnek és városok egy percz alatt eltűnnek, tengerek, sivatagok, tűz, okádó hegyek, regényes kertek, paloták és templomok elvonulnak a bámuló szemek előtt mintegy álomban — és mind ez pénzbe kerül, drága pénzbe. Ehhez járul még a művészek és művésznők mindinkább emelkedő fizetése, a színházi

személyzet, a ballet, az egész nagy operai apparatus fenntartása, úgy hogy az operaszínházak a gazdag bevételek és subvencziók daczára is deficittel küzdeni kénytelenek. A mi operánk a fejedelemtől 210,000 frt subvencziót kap, ehhez járul az országgyűlés által megszavazott 82,000 frtnyi subvenczió; de mi az azon kiadásokhoz hépest, melyeket a lefolyt 1884-5-iki színházi évben az operaszínház tett. Igaz ugyan, hogy az első évben igen sok szervezkedési, berendezési költségei voltak az operának, de ezek ellenében a bevételek is tetemesek voltak, mert az operaház a közönségre az újdonság varázsánál fogva, az első évben nagy vonzerővel bírt. Hibáztatni csakis azon rendszert lehet, mely az új operaháznál divik és mely, ha továbbra is fennáll, nemcsak materialis, de *szellemi deficitet* is eredményezni fog. Az első hiba az volt, hogy az új opera, mely előbb a nemzeti színház keretén belül szűk körben mozgott egyszerre ily óriási mérvet öltött és nagy operaszínházzá vált zott. Ez által oly irányba tereltetett az opera, melyben egészséges, a nemzeti művelődéshez mért fejlődésről szó sem lehet. A főszűly természetesen ily nagy, egészen új szerkezetű színházi gépezettel ellátott színpadon a dekorációkra, a nézők csodálkozásának felingerlésére van fektetve, a művészi cél csak másodrendű szerepet játszik. Innen van, hogy az új operaszínházban oly énekesek és énekesnők működhetnek és tényleg működnek, a kik valóban csak staffagét képeznek a szép dekorációkhoz. A lefolyt színházi évben rendszeres, kellően rendezett repertoire-ról szó sem volt. Olasz stagione-formájára volt ez berendezve. Olasz operák, olasz énekesek, nem is az első rangúakból, de mindenesetre olyanok, kik a tisztelt publikumnak zenei ízlését úgynevezett dramatikus kiabálásaik által elég ügyesen elrontani iparkodtak. Közben-közben egynehány orientális opera, a sivatagok, méregfák stb. produkálása végett, egynehány színházi kísérlet fiatal énekesnőkkel, egynehány fényesen kiállított és drágán fizetett ballet, ez volt a lefolyt színházi év művészi eredménye.

Az anyagi eredmény szomorú volta különféle tényezők összehatásából származik. Először is a mi operánk nagyon is exclusiv jelleget öltött. Mintegy örökös «theatre parée», melyben a külső megjelenésre többet adnak, mint az igazi színházi élvezetre. Pedig a mi magyar operánknak egészen más rendeltetése volna, mint az efféle más nagyvárosi luxus-intézeteknek. Nálunk a zenészet művelődés és ízlés fejlesztése, a nemzeti zene finomított és nemesített alakban ábrázolása volna célja az operának és nem egészséges állapot az, midőn a magyar kir. operaház pusztán a kíváncsiság és arisztokratikus hajlamoknak menhelyévé lesz. Különben is ez intézet már a subvencziók minőségénél fogva kétféle jelleggel bír. A királyi subvenczió, mely ezen színházi évben 210,000 forintot tett, arisztokratikus minőségű ugyan, de a mellett az országgyűlés által megszavazott 82,000 frt a demokratikus elemet is jelzi. Nem tehát az a főczél, hogy arisztokratikus körökből álló közönséget vonjon körébe az operaház, mely

frakkban és fehér nyakkendőben töltse be a páholyokat és meglehetősen fesztelenséggel hallgassa végig az előadásra kerülő operákat és különösen balleteket, hanem, hogy a polgári elem is jusson, és pedig olcsóbb árak mellett, a zenei élvezetek birtokába. Már az előbb említett felhivatalos kimutatásból is kitűnik, hogy a napi bevételek jóval felülhaladjak a berlet-jövedelmeket, a mi a polgári elem túlnyomó részvételében találja indokát. De ezen elem még sokkal inkább hozzájárulna az operaszínház jövedelméhez, ha a belépői díjak nem volnának oly aránytalanul drágák és ha a kevésbé vagyonos emberek is hozzá férhetnének az ének és tánczának szentelt műzsátemplomba. Jó volna, hogy ha e czélból az igazgatóság egy-két napot a hétben arra szentelne, hogy a nagy közönség számára, olcsóbb helyárrakkal, mint eddig-elé, előadásokat rendezne, melyek mindenesetre jövedelmezőbbek lesznek, mint azon folytonos szünetelések, melyeket minden másod napon tartani jónak talál. A baj főoka az, hogy a tisztelt igazgatóság csakis egy-két drágán fizetett olasz opera-énekesnőnek tulajdonít vonzerőt a publikumra nézve. Holott egy műterlemmel vezetett és összeállított repertoire, a hazai énekesek okszerű és alkalmas felhasználása által is elég élvezetes előadásokat rendezni lehetne. Persze, hogy akkor azon lármás és csakis külső hatásra számított előadások, melyeknél különösen Turolla k. a. oly óriási és rendszerint ízléstelen virágbokrétákban részeseül, gyérebek lesznek, de annál nagyobb lesz művészeti értékük, mert nem a hatásvadászatban fekszik egy műintézet feladata, hanem az operairodalomnak minél gazdagabb feltárása és a fiatal, tehetséges hazai erők minél nagyobb és áldásosabb érvényre emelésében. Mit használ az a hazai zenészet fejlődésnek, ha Turolla k. a. vagy Perotti ezeket visz el magyar operánkból és azért nem nyújt egyebet, mint túlzott és ízléstelen éneket egy pár olasz operában, ha a hazai fiatal tehetségek érvényre nem juthatnak, ha a zenei ízlést oly kiválóan finomító és nemesítő klasszikus operák oly mostoha bánásmódban részesülnek a magy. kir. operánál. Ezeket művelje a tisztelt igazgatóság, ne költson annyit dekorációkra és olasz énekesekre, vonja operaháza körébe a fiatal magyar erőket, de akkor foglalkoztassa is őket kellően, számítson inkább a művelt zenei közönségre, mint a vad kiabálások által eltompított rouékra és akkor az operaház szomorú láthatarán is egy új nap fényleni fog és az annyira félelmetes deficit is lassanként el fog tűnni.

Lucius.

Haydntól — Lisztig.

— Vázlatok az újkor zenetörténelméből. —
I. Haydn korszaka.

A zene hova tovább olyan hatalommá fejlődött, melynek uralma alól senki sem vonhatja ki magát. A gondolkozók egész serege magyarázgatta már e hatalom

Haydn korszaka
a zene fejlődése

okát, és e magyarázatokkal kapcsolatosan egész láncolata támadt a zene keletkezéséről, és fejlődéséről szóló értekezéseknek. *Oken*, a híres természettudós, a zenében az anyag ősmozgását vélte feltalálni; *Goethe* pedig egyszer az isteni hatalom legszebb nyilvánulásának nevezte.

Nevezetes kérdés, hogy volt-e minden kornak zenéje? Bizonyára kellett, hogy legyen, mert az ének idősebb a beszédnél. Az ember előbb a benyomást érzékeli; ez érzéklés megnyilvánulása a hang; azután gondolkodik, és gondolkozásának eredménye a nyelv. De miként az első emberi szükséglet az éssz és értelmet tette próbára, úgy a nyelv, mint az értelem megnyilvánulása volt az első, melyet tökéletességig fejlesztett és csak azután fogott a hang fejlesztéséhez, mely a nyelvnek csengését és árnyékoló erejét megadta. Ez által vált a zene mindezek előtti nyelv kísérlőjévé és csak ott válik önállóvá, a hoi saját lényege önmagának válik kifejezőjévé — a táncban. De még itt is kötve volt, és a hadi táncban, a legszabálytalanabb lejtésben sem volt szabad.

Mi által nyerte meg a zene önállóságát, és mikor?

A görögök, e geniális nép, kiknek oly sokat köszönünk szellemi életünk művelésében, adták meg egyiptusi és níd hagyományok alapján a zene tulajdonképeni anyagát a diatonikus hanglépcsőt (scalat) mely nem természeti adomány, sőt határozottsággal az emberi szellem alkotása. De e melodikus összefűzött hanganyag benső összefüggését és harmonikus mivoltát nem értették. Zenéjük a szó mértékéhez és a táncz ritmusához fűződött, és csak oda jutottak, hogy az összhangot oly módon használták föl a melódia emelésére, mint az építészet és szobrászat a polychroniát. A hangok benső vonatkozását és viszonyát melyek az összhang világát eltöltik, legelőbb azon szellemi mozgólomnak sikerült fölfedezni, mely vizsgálva önmagát és tulajdon mivoltának viszonyát a nagy mindenséghez, benső életének és viszonyának ünneplésére kifejezésére módot is keresett. E szellem a kereszténység volt, mely külső tisztelgéseiben egész benső világát óhajtván kimondani, oly mély és annyira igaz volt, hogy mintegy önkéntelenül is rávetődött a hangok benső összefüggése harmóniájára.

De évszázadok multak el és viharzotak át a kereszténység fölött, a nélkül, hogy a zene önállósága kiválóbb lendületet nyert volna. *Ambrózius* püspök sokat fáradozott ugyan énekiskolák alapítása körül és összeállította a régi hagyományok alapján ismét a görög hanglépcsőzetet, *Nagy György* a pápi verseny dalokat (antiphonákat) gyűjtögette össze a nagy antiphonában, mely ma is alapja a katolikus vallási éneknek és *cantus firmata* által sok századon át egyedüli alapja volt az összes hangművészetnek, melynek fejlődési helye a szentegyház, eszköze a vallásos szükséglet volt.

Csak a 10-ik századból van tanujelünk arra, hogy gondoltak az összhangzat művészetére, vagy is gondoltak arra, hogy a hangok ellentétességéből hozzanak össz-

hangot, az egymásután erősítésére a melódiában. Egy flandriai barát *Hukbalus* a cantus firmus mellé, melyet mint a tiszta és ideál kifejezést gyermekhangnak kellett énekelni, egy másik hangot vett a negyedik vagy ötödik hanglépcsőn. A hangnem ötödik és negyedik foka (quintett és quartett) leginkább simul az alaphanghoz, és a fülnek legkényelmesebbnek tűnt föl az alaphang erősítésére; azonkívül a vegyes emberi hang az ötöd-intervallumban, arányosan felkűsznek egymás mellett. *Hukbalus* ez összhangot a «hangok édes összecsengésének» nevezte el — míg nekünk a quartettek és quintettek ép az összecsengés hasonlatosságánál fogva már nagyon öblösek, üresek, és csak ott érnek el aeszthetikai hatást, hol az iszonyatot vagy a tulságosan messze fekvőt akarjuk utánozni.

Ez az organum, mely az első, de legmesszebb fekvő összhangzása a zenének, egy évszázadnak lefolyása alatt hovatóvább discantussá fejlődött, vagyis a hangok szerteangzása vált belőle, és ebből bontakozott ki a contrapont és polyphonia, mely legmagasabb virágzását a kantszerű imitációk formájában, vagyis adott themák utánzatában érte el.

Ebben, azaz az organumban volt föltalálva az első szervezési motívum és az első eszköz arra, hogy a zenét önállóvá tegyék, és hogy mentesíthető legyen a szótól és rhytmustól.

E szervezési motívum lényegét legtisztábban úgy világosíthatjuk meg, ha hasonlatba hozzuk azzal az eszközzel, melylyel az építészet teremt remekait. Így, az orientalistikus oszlopsorozat a görög templomban érte el tetőzetét. Ez építkezési mód az anyagi tért úgy állítja elő, hogy legvilágosabb képét nyújtja a viszonylatnak, melyben a véges világ emberi mintákra formált isteneivel áll. A kereszténység e viszonylatot megváltoztatta; ő a végtelen eszményesítést a szellemben kereste, melynek sem a véges tér, sem a határolt érzékiség nem felel meg. Hogyan faraghatta volna hát az eszmét kőbe? Átvette a rómaiktól az ívet és a hajtást. Ezek új szervezési principiumok voltak és igen alkalmasak az örökké mozgó, de mégis önmagában elzárt szellemi életnek jelzésére. Mert a kerület és a kör az önmagából való szakadatlan kiindulásnak és viszont folyton önmagába való visszatérésnek a jele. Míg tehát a bolthajtás és mindenek fölött a kupola az ég végtelen körét mutatta, addig az ívek, melyeket nyílak kötöttek egymással össze, a chorus fel: való szakadatlan törekvést jelezték; és így támadt a keresztény székesegyházban a végtelen jelképezése a térben és időben, a levésben és mozgásban még a legkisebb kerületű épület határán belől is.

Majdnem így történt ez a zenével is, hol a polyphoniában, az építkezésnél sokszorta mélyebben és magasabban tükröződik vissza a kereszténység nagy eszméje!

A zenében is egy thema kezd; egy második hang folytatja ugyanazt a themát, miközben az első csendesesen tovább énekel és kontrapunktjai (ellentétei) által kifejti és megvilágítja; egy harmadik, negyedik és ötödik hang az előbbieket

követi, mindig ugyanazt a themát énekelve és mindig átadva azt egy másiknak, a nélkül azonban, hogy ő maga az éneklést abbahagyná: — ép úgy, mint az ívek és nyílak egy tért felosztva és azt bizonyos tekintetben a végtelenség mozgásával ruhazzák föl, úgy épül föl itt fülünk és benső szemünk előtt egy hangokból alkotott tér. És mint a székesegyházban a nyílak egymástól futni látszanak, de a lelket osztatlan figyelemmel kapcsolják az egészhez, úgy a zenénél is, miközben egy tétel teljességéről szólnak, beszélnek a hangok futásáról — a fugáról.

De tulajdonképen mi a polyphonia, mely nem pusztán a hangok sokasága, hanem a hangsokaság összefonódása, mi által azonban még egyik sem veszti el önállóságát, hanem egymástól való különbözetében mindegyik egy önálló melódia?

Az az egy körülmény kétségbevonhatatlan, hogy a zene ezen képben jelenik meg először önállóan és saját mivoltából alkot, saját eszközeivel épít, azaz önálló művészeté vált: kifejezője a szellemnek tisztán és érthetően. Ilyen formában csak annyira van már szükség a szóra, a mennyiben nélküle nem lehet énekelni és teljesen mellőzi a rhytmust és a tánczot; sőt mi több, épp a fugának határozott törvénye az, hogy nem ismer pihenőt; nyugovás nélkül siet a vég felé és benső izütltségét új themák betételével úgy segíti elő, mint a bolthajtások a székesegyház benső alkotását, egymást fölveve, megosztják. Nem éhet tehát zene a polyphonia nélkül; magában a legegyszerűbb zenei alkotásban, a dalban, hoi a kíséret a bassust veszi föl, szintén ott van.

Kísértsük meg most azt fejtegetni, hogy mi az értéke és mi a jelentősége a polyphoniának és a contrapontnak általában?

(Folyt. köv)

H I R E K.

Első zenemellékletünk a jövő számmal jelenik meg és a «Czigány Princz»-ből Szigeti József új bohózatából hozza Blaha Lujza asszony legszebb dalait.

~ A GYAPJÚ-ÚTCZAI SZÍNHÁZBAN pénteken este Serédi (Schneller) Sarolta k. a. a színi tanoda operai osztályának végzett növendéke, tette meg első lépését a színpadon a *Cheitoui kastély* című operett szerepében. Serédi k. a. már a színképezde zárvizsgálatán csinos hangjával és élénk játékával feltűnést keltett és az első debut je is bizonyította, hogy a kisasszony nagy tehetségéhez kötött remények nem csaltak. Eleinte ugyan nem bírta leküzdeni nagy izgalmát, de később visszanyerte nyugalmát és dalait szépen és ízléssel énekelte. Játéka természetes élénkségű, mozdulatai gracieusak és a pikáns megjelenés, valamint az utolsó couplet bravourózus és tüzes előadásának a közönségre gyakorolt közvetlen hatása dörgő tapsban és háromszoros ismételtetésben nyert kifejezést. A színházra nézve a fiatal énekesnő nagy nyereség.

B. Sz.

~ A NEMZETI SZÍNHÁZBAN hétfőn június 20-án Madách Imre *Ember tragoediáját* adták elő. A vonzerő, melyet e halhatatlan remekmű gyakorol, olyan nagy, hogy a nézőtér a nagy hőség dacára is csaknem egészen megtelt közönséggel. Éva szerepét ezuttal, Jászay Mari távollétében, Fái Szeréna játszotta. Főadatát a körülményekhez mérve elég jól oldotta meg. Nincs ugyan igaztalanabb valami, mintha egy fiatal és még ki nem fejlődött tehetséget olyannal hasonlítunk össze, a ki már elérte a művészet delelő pontját (a legtöbb színi bíráló ebbe a hibába esik fejlődő tehetségek megítélésénél), de a jelen esetben nem mellőzhetjük az összehasonlítást, mivel ez adja meg annak magyarázatát, miért nem lehet még Fái Szeréna tökéletes Éva. Egyszerűen azért, mivel nincs még benne az ehhez szükséges fizikum. Jászay Mari ellenben rátermett e szerepre: magas alakja, erőteljes mozdulatai és délczag termete, mielőtt megszólalna, abba az illúzióba ringatják a nézőt, hogy az emberiség ősanja, — a kit a szerző is, de a hagyomány is szépek és erőteljesnek esetel — áll előtte. Fái Szeréna kisasszonynál hiányzik, nem ugyan a szépség, de a fizikai erő. Így aztán a legtöbb jelenetben csakis művészetével hat; a mi a jelen esetben nem elég. A paradicsomi jelenetben, mint a francia forradalom pórnojéja nem illet bele a keretbe. Ellenben nagyon jó volt mint Miltiades neje és mint Izaura. Itt alakja is bevált. Mint márkinő és mint Kepler neje nem mutatta a szükséges könnyedséget és eleganciát. Egészen véve azonban dicséretes buzgalmat fejtett ki és sokszor nagyon közel állott jeles elődjéhez e szerepben. A többi szerep a régi jó kezekben volt és *Ujházi Péter* apostola, *Márkus* Emilia római ledér nője, *Gyenes* Luciferje, *Vizvári* atheni demagógja és londoni nyegléje, *Egressy* patriarkhája és *Náday* haldokló rabszolgája, valamint márkiája a világ minden színpadján elismerést nyernének. A nemzeti színház jeles gárdája a drámában inkább, mint bármely más darabban kimutatja, hogy képes megfelelni derék igazgatója intenczióinak. S ez jelen körülmények közt a legnagyobb dicséret.

~ JÓKAI ARANY EMBER-E a gráci Lantestheaterben is színre került a múlt hó 26-án. Az előadás botrányosan rossz volt; a rendező ostoba és indokolatlan rövidítéseket tett a darabon, a színészek pedig azzal iparkodtak feledtetni nagy tehetetlenségüket, hogy magyaros hangsúlyozással hadarták el szerepeiket. A közönség egy része tüntetett is zajos püsszegéssel, mely a színészeket illette. Ebből csak az a tanulság, hogy a jó gráci «művészek» maradjanak meg a jodlirozásnál, de ne kapjanak olyan darabba, a mely erejüket fölülmulja.

~ SALVINIRÓL, a híres olasz színésznőről, ki jelenleg Oroszországban vendégszerepel, nem valami épületes dolgokat közöl egy pétervári német ujság. Salvini, a shakespeareai alakok kitűnő ábrázolója, legutóbb Saratowban játszott, de nem olasz, hanem orosz színtársasággal, a melyet egy charkowi hölgy állított össze. Az igazgatónő minden előadásra 1000 rubelt tartozott fizetni a művészeknek. A

nagy forróság és a magas helyárok miatt a kis orosz városka közönsége nem valami nagyon járt el a színházba, de azért az igazgatónő pontosan fizetett. Egy szép napon azonban nem jött be ezer rubel s ezen a művész annyira felbosszankodott, hogy másnap reggel, dacára, hogy a színlapokat már kiragasztották, dacára hogy előre hirdetett fellépésére már d. e. 10 óráig 500 rubel értékű jegyet adtak el, egyszerűen elutazott. Az orosz színészek, kik nem tudtak pénzükhöz jutni, mert az igazgatónő csak Salvininak fizetett, kimentek a vasúthoz és esengve kérték a művészt, játszik még egyszer az ő javukra, tiszteletdíj nélkül. De Salvini, ki évenként ezreket vesz be, azt válaszolta, hogy pénzszerzés végett jött Oroszországba, nem pedig azért, hogy a nagylelkűt játsza. Ezzel aztán elutazott, az orosz színészeket a legnagyobb inszégben és szűkölködésben hagyva hátra.

~ AFRIKA MAGYARORSZÁG című nagy látványosságra nagyban készülnek a gyapjú-utcai színháznál. A darab magyar tárgyú, mulattató jelenetekkel, számos énekrészlet és zenével, de legfőbb szerepük a gépeknek és díszleteknek jut, melyek szokatlan fényvel és díszs el vannak kiállítva, java részük Bécsben készült a burgszínház és nagy opera hírneves főfestőinek Lehner Gilbertnek, továbbá Brjoschi, Burghart és Kautskynak műtermeiben. Huszonegy képen keresztül rendkívül kalandos és mulatságos módon vándorolnak léghajók és a nagy villanvhajó, míg végül Afrika közepén Magyar László kongói tartományában összetalálkoznak. Az előkészületek annyira előre haladtak, hogy ma már zenével és énekkel tartották a próbát, pár nap múlva a díszlet- és géppróbák kezdődnek.

~ AZ ANGOL KISASSZONYOK budapesti intézetében a múlt hó 28-án tartották meg az ének és zenevizsgálatot. Teljes négy és fél óráig tartott, de a hallgatók nem fogytak ki a türelemből; a miben első sorban a jól összeállított programot illette az érdem. Az első osztálybeliek közül Szentmiklósy Emma, a második osztálybeliek sorában Nedeczky Andorinc és Gerhart Katalin, a harmadik osztály növendékei sorában Sivó Margit és a legfelsőbb osztályban Keresztszeghy Clotild érdemelnek dicséretet. A nagy zeneterem egészen megtelt hallgatókkal, a kik Schifter igazgatónőnak és Schreiber Janka tanítónőnek valóságos ovációt rögtönöztek.

~ AZ ORSZ. SZÍNÉSZISKOLA évkönyve fekszik előttünk. Megtudjuk belőle, hogy a nemzeti színház igazgatósága az opera és drámai szakok elválása után, tekintettel a jövőre, olyképen is vélt egy új színésznevezdek fejlesztésére hatni, hogy a vidék ifjú és tehetségesebb színészei közül 5—6-ot gyakornoki minőségben bizonyos állandó fizetés élvezete mellett az igazgatóság dispoziójára oly végből szerződött tett, hogy ezek színészi tanulmányaikat az igazgatóság szemei előtt s annak felügyelete alatt folytassák. Ez az intézkedés, mely mindenesetre jó hatással lesz vidéki fiatal tehetségek fejlődésére, már ebben az évben életbe léptetett s a folyó évben négy gyakorló látogatója volt a színészi iskolának. Évi tandíjak fejében 1000 forint érkezett be.

A beiratások a lefolyt tanévben szeptember hó 6., 7., 8. ikán tartattak, a melyeken összesen 50 növendék jelentkezett a drámai szakra. Ezek közül 28 vétetett föl három havi próbaidő kikötése mellett. A három havi próbaidő letelte után három növendék bocsátott el, többen a tanév folytán különböző okokból léptek ki az intézetből, egyet pedig a kora halál ragadott el. Így az első éves drámai növendékek létszáma az év végén 15-öt tett ki. Az operai tanszakhoz fölvetetett 4 növendék, mi által az év elején fölvetett növendékek száma összesen 32-re emelkedett, kik közül 28 drámai, 4 operai s ezek közt 13 férfi és 19 leány. Tandíjmentességre összesen 14 növendék ajánlatott, ösztöndíjban hét részesült s az ösztöndíjak ezeregy forintot tettek ki, tehát valamivel többet, mint a befolyt tandíjak. Rendes tanárokként működtek Paulay Ede, Szigeti József, Bercsényi Béla a drámai szakban; Passy-Cornet Adél, Ujházi Ede, Sárosy Ferencz az operai szakban és dr. Csiky Gergely, dr. Váradi Antal, mindkét szakban. A segélyalap ebben az évben 440 frt 66 krajczárral szaporodott és jelenleg 1348 frt 17 krajczárt tesz ki. Eddig, az iskola fennállása óta összesen nyolcvankét növendék végezte a drámai szakot, kik közül a nemzeti színházhoz szerződött huszonkettő, vidéki színpadokon négy, a külföldön egy, meghalt öt és más pályára lépett 17. Az operai szakot a jelen tanév végeig 48 növendék végezte, a kik közül a m. k. operához szerződött 8, külföldre ment 13 (!), vidéken tartózkodik 11, egyéb fővárosi színpadoknál van alkalmazva 3, meghalt 6 és visszavonult a színpadtól 7. A mi elég szomorú statisztikai eredmény: mert kiténik belőle, hogy opera-növendékeink legnagyobb részét a külföldnek neveljük.

~ A NÉPSZÍNHÁZNAK szerencsés hete volt. *Blaha Lujza* asszony a múlt héten írta alá a szerződést, mely jövő október hó elsejétől fogva további két évre a nevezett intézethez fogja őt kötni. A népszínház igazgatója oly föltételeket fogadott el, hogy e szerződést lehetővé tegye, melyeket csakis *Blaha Lujza* nagy művészete és *Evva Lajos* — lovagiassága képesek érthetővé tenni. Ezek szerint *Blaha Lujza* asszony tartozik havonként tízszer föllépni, s ezért 15,000 frt fix fizetést húz: minden további fölléptét 150 forinttal honorálja *Evva* igazgató, s így körülbelül évi 28.000 frt fizetést biztosít a művésznőnek. Ez esemény hatását érezni fogják innen is, túl is. Ide át egy új életnek leszen kútforrásává: odaát aligha nem egy megsemmisítő csapás erejével fog hatni. — E hírrel kapcsolatban beszél az is, hogy Feleki földadva a reményt a további sikeres küzdelemre, hajlandó átengedni budai színházát is *Evvának* — ráadásul. Ez ügyben még mindig folyának az alkudozások, melyek ha célra vezetnek: a budai várszínház épp oly viszonyba fog lépni a népszínházzal, mint volt annak előtte a nemzeti színházzal. Különben a legközelebbi napok biztos feleletet fognak adni e lebegő kérdésre is. *Blaha* asszonynyal talán mások is átjönnek Budáról; így a többi közt *Kontli* karmester és *Benedek Gyula* szí-

nész is, kiknek azonban még nincs kész szerződésük. Különben e hó 16-ig be lesz fejezve a népszínház személyzetének teljes összeállításása, s akkor biztosat fogunk írhatni. Jelenleg még csak annyit, hogy *Vas Fános*, ki a mult napokban kétszer lépett föl «Hoffmann meséiben», szintén a népszínházhoz szerződött.

~ PÁLMAI ILKA a mult héten Kaposváron vendégszerepelt; a jövő héten pedig Egerbe megy, hol Krecsányi társulatával 4-szer fog játszani: «Rip van Winkle», «Nőemancipáció», «Magdolna» és «Kertészleány» darabokban. Párnap előtt maga Krecsányi járt ez ügyben a művésznőnél, ki szíves készséggel vállalkozott a vendégszereplésre, a mit meg is nyert. — de

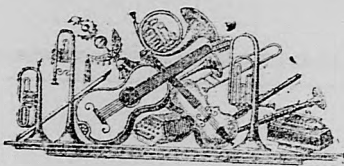
nem ingyen. Evva ugyanis csak oly föltétel alatt volt hajlandó engedni, ha Krecsányi visszavonja Németh József komikusa ellen beadott szerződési vádját, melynek alapján nevezett komikust 200 frtra büntette meg a színész egyesületi bíróság. Mit volt mit tenni? Krecsányi megbocsátott Némethnek, Evva pedig elbocsátotta Pálmait. Legjobban örül e fordulatnak az egri közönség, és — Németh József az «egy szerződészegő színész».

~ PÉNTEREN, m. hó 12-én ismét megnyílt a kiállítási zene-csarnok ajtaja a közönség számára. Együttal az eddigiéknél magasabb niveau-n álló zenei élvezetben részesült az a pár ember, a ki publicum gya-

nánt szerepelt. Ugyanis Donát Jozefin k. a. gordonka-concertet adott. Hogy a nők egyáltalán nem képesek gordonkát játszani, az bebizonyított tény és a hangszer természetében rejlik, mely mind alakjára, mind kezelési módszerére nem nőnek való hangszer. E körülmények s a fiatal hölgy úgyszólván zsenge korának tekintetbe vételével csak a legkedvezőbb kritikát mondhatjuk. Kívánjuk, hogy e kisasszony még sok hangversenyt játszon ily szép szellemi sikerrel; az anyagi sikert illetőleg pedig ez a tanulság: «Ne játszszál a kiállításban».

Kiadó- és táptulajdonos **Dr. Berényi Pál.**

Pallas részvénytársaság nyomdája.

Sternberg Ármin

BUDAPEST,

VI. kerület, kerepesi-út 36. szám.

Hangszer-üzlet, ütő-, vonó-, fa- és érc-fúvó-hangszernek,

harmonika és harmonium gyári raktára.

Mindennemű ódon hangszerek a legmagasabb áron vétetnek vagy becsereítetnek és javítások elfogadotnak.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A
„**Harmonia**“

részére

egyedüli hirdetések irodája

Braun Ármin és társa,

BUDAPEST,

koronaherceg-úteza 16. sz.

SCHWARZ FR. UTÓDA

ILLATSZERÉSZETE

A VIRÁGKOSÁRHOZ.

1885. Orsz. kiállítás! VII. csoport, a déli kapu mellett.

Mint **kitünő, tökéletesen ártalmatlan** készítmény általánosan elismertett a

POUDRE RAVISSANTE

Doctor LEJOSSE által Párisban.

Felülmulhatlan; igen jól tapad; láthatlan. — Természetes üdeséget és viruló kinézetet ad a bőrnek.

Egyetlen arczpor, mely a bőrt mindig tisztán tartja, és az úgynevezett „Mitfresserek“ ellen megóvja.

Számos év óta a hölgyvilág pártolásának

örvend és minden arczpor közt az első helyet foglalja el.

Teljes ártalmatlansága és kellemes illatánál fogva kedvező arczpora mindazon hölgyeknek, kik szépségüket fokozni és arcstörüket valamint fogaikat káros befolyásoktól megóvni óhajtják. A legújabb művésznők is joggal részesítik e önyben a RAVISSANTE ARCPORT, mely még oly hosszú idei használatnál sem hat károsan a bőrre, mint — sajnos — az utóbbi időben annyira feldicsért úgynevezett „rizs-por“.

Hőfehér, rózsaszín, rachel (testszín) barnáknak.

Nagy doboz ára 1 forint, kisebb 60 krajczár.

Központi raktár:

SCHWARZ FR. UTÓDA illatszertárában,
Budapest, városháztér 9. sz.

Kapható TÜRÖK JOZSEF úr gyógyszer-tárában és a legtöbb vidéki gyógyszer-tárában.

H a u s e r E d e

cs. kir. udvari kőfaragó mester

granit-, syenit-, porphyr- és márvány-szobrok gyári raktára

Bécs IX. Spitalgasse Nr. 19.

Téglagyarak, kőbányák, gőz-és-szító és fűrész-malom tulajdonosa. — Dúsan fölszerelt raktára kész

SIR-SZOBROKNAK,

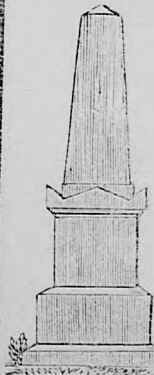
kriptafedők gránitból, kriptarácszatok és sírlampák stb.

Kripták teljes elkészítésére való megbízások, szobrok áthelyezése, valamint minden a szobrászatba vágó munkálatok pontosan és olcsón eszközöltetnek.

 Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

638

Üzletalapítási év 1781.

GABOS R. S.

Budapest, múzeum-körút 41. sz.

Porcellán-, üveg- és lámpa-raktár.

Porcellán evő service díszítve 12 személyre 28, 30, 36, 40, 60 frt
 Mosó-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
 Kávé-, téa-, mocca-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
 Majolika csemege-tányér tucatja 3 frt.
Olajnyomatú képek és tükrök minden nagyságban, dús választékban
 Aquariumok 1 frittól 15 frittig.

Valódi gráci aranyhalak.

Likör-service frt 1.20, 1.50, 2.—, 2.50, 4 frt.
 Bor- és sör- service 5, 6, 7, 8, 10, 15 frt.

Vidéki megrendelések utánvétellel pontosan teljesítettek.

Az országos kiállítás

4. látogatóinak figyelmébe ajánlva Budapest legolcsóbb
 bevásárlási forrása

Károly-körút és király-útca sarkán

ROTHAUSER L. JÓZSEF

gyári raktára china-ezüst és alpakka tárgyakból, albumok, bronz- és
 bördíszműárak, író, utazó-eszközök és glacé-keztüök, selyem és szövet-
 esernyők, legyezők, nyakkendők, sétabotok, francia- és angol illat- és
 pipere-szerek, valamint gyermekjátékok a legújanyosabb áron.

ELSŐ HAZAI ZONGORA-GYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül **másfél ezer zongora** hozatik be Bécs és a külföld
 többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül **600,000 forint** vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágoztatására.
 A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint **200 kisebb-nagyobb
 gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.**

S miért van ez így?

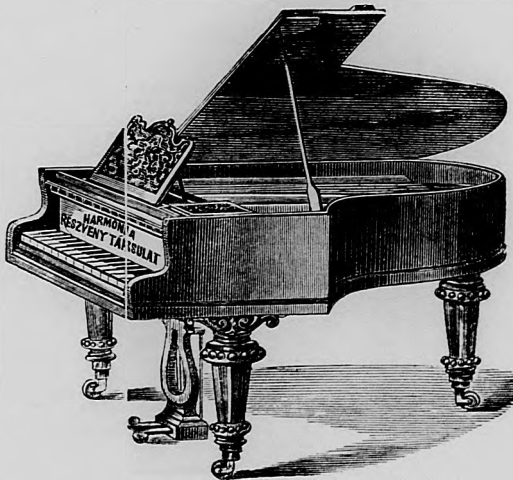
Mert hazánkban nem létezik jelen-
 leg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az
 óriási szükségletnek csekély arányban is
 meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szetr
 tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar
 zongoragyár beszüntette működését s ér-
 demdús megalapítója visszavonult a magán-
 életbe, a magyar zongora-műipar tovább-
 fejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg
 alig 30—40 drb. zongora készül tényleg
 hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt fel-
 szabadult a külföld nyomasztó befolyása
 alól s csak egy némelyik ága tengődik még
 az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek
 közé tartozik a zongora-műipar is.

Ezen bajon vélt segíteni a „Har-
 monia“ magyar zeneművészek részvénytá-
 rsulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az
 „**első hazai zongora-gyár**“ megalapítá,
 mely működését 1884. évi ápril havában
 megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Buda-
 pesten Huszártuza 7. szám alatt fekvő
 külön e célra berendezett nagyszerű gyár-
 helyiségekben készíti zongoráit, melyek

Salon stutz-zongora

országos nevének tekintélyeink bírálata szerint
 a bécsi zongorákkal teljesen verseny-
 képesek.

A társulat igazgatósága pénzt és
 fáradságot nem kímélve a legnevesebb
 gyárakból első rangú munkaerőt szerződ-
 tetett, mely szakavatott vezetés alatt éven-
 ként 300—400 drb. zongorát képes elő-
 állítani.

A gyártmányokra a leg-jobb minő-
 ségű, tartós, kifogás talan anyag fordítottak
 s a zongorákért teljes garancia vállalattik.

Hogy azonban ezen egyetlenná-
 gyobbyszerű magyar műipar telep a konk-
 kurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt
 a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges,
 hogy a hazafias magyar közönség párt-
 fogásába vegye s akkor évenként száz-
 ezrek fognak az országban maradni, sőt
 idővel a keletnek fekvő szomszéd államok
 is Budapestre hoztatván zongora-szükség
 letüket, **százerek fognak nemzetgaz-
 dasági nyereségkép hazánkba befolyjni.**

A „Harmonia“ „Első hazai zong-
 oragyár“ zongorái nem csak jobbak,
 tartósabbak mint a bécsi középárú zong-
 orák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK :

Fekete és barna szárnyzongorák (Concert-Flügel)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítettek. Játszott zongorák újjakkal becséreltetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrtözetnek s teljesen hasz-
 nálható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakítottak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsal szolgál — becsérelés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját
 költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT IGAZGATÓSÁGA.